

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků v senátu složeném z předsedkyně Kateřiny Šimáčkové a soudců Vojtěcha Šimíčka (soudce zpravodaj) a Ludvíka Davida ve věci ústavní stížnosti stěžovatelky **A. D.**, zastoupené Mgr. Karlem Borkovcem, advokátem se sídlem Masarykova 31, Brno, směřující proti rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 25. 9. 2019, č. j. 16 Co 339/2018-406, a rozsudku Městského soudu v Brně ze dne 15. 5. 2018, č. j. 40 P 40/2011-275, za účasti **Krajského soudu v Brně** a **Městského soudu v Brně**, jako účastníků řízení, a nezletilého **E. H.**, zastoupeného opatrovníci Mgr. Monikou Šimůnkovou, zástupkyní veřejného ochránce práv, jako vedlejšího účastníka řízení,

t a k t o :

- I.   Rozsudkem Krajského soudu v Brně ze dne 25. 9. 2019, č. j. 16 Co 339/2018-406, a rozsudkem Městského soudu v Brně ze dne 15. 5. 2018, č. j. 40 P 40/2011-275, bylo porušeno základní právo stěžovatelky na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod ve spojení s čl. 32 odst. 1 Listiny základních práv a svobod zaručujícím zvláštní ochranu dětí a mladistvých a čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte.**
- II.   Tyto rozsudky se proto ruší.**

O d ů v o d n ě n í :

I. Vymezení věci a průběh předchozího řízení

1.   Včas podanou ústavní stížností (§ 72 odst. 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, dále jen „zákon o Ústavním soudu“) a splňující i ostatní zákonem stanovené podmínky řízení [§ 75 odst. 1 *a contrario*; § 30 odst. 1, § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu] brojí stěžovatelka proti v záhlaví citovaným rozsudkům Krajského soudu v Brně a Městského soudu v Brně, neboť má za to, že jimi došlo k porušení čl. 3 odst. 1 a čl. 16 Úmluvy o právech dítěte, jakož i čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 8 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

2.   Jak se podává z ústavní stížnosti, přiložených listin a vyžádaného spisu, napadeným rozsudkem Městského soudu v Brně (dále jen „městský soud“) byl zamítnut návrh stěžovatelky, jímž se domáhala, aby byla jmenována poručnicí vedlejšího účastníka řízení, nezletilého E. H. (nar. v prosinci 2010). Městský soud vycházel z ustanovení § 928 a násl. zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský zákoník“) a po provedeném dokazování dospěl k závěru, že stěžovatelka „*způsobem života nezaručuje, že je schopna funkci poručníka vykonávat řádně a tudíž že její jmenování je v souladu se zájmem nezletilého.*“

3.   Městský soud sice kvitoval, že je stěžovatelka osobou svéprávnou, trestně bezúhonnou a skýtající záruku výchovné způsobilosti, současně však zohlednil její problémy v hospodaření s financemi, když poukázal na skutečnost, že má spolu se svým manželem dluhy v celkové výši přes 330 000 Kč, které jsou již exekučně vymáhány.

4. Proti tomuto rozsudku podala stěžovatelka odvolání, v němž zdůraznila, že o nezletilého, jehož rodiče byli zbaveni rodičovské způsobilosti (srov. rozsudek Městského soudu v Brně ze dne 14. 6. 2016, č. j. 40 P 40/2011-98), pečuje již sedm let. Nezletilý, jenž je vážně zdravotně postižený, jí byl svěřen do péče rozsudkem téhož soudu ze dne 28. 8. 2012, č. j. 40 P 40/2011-63. Stěžovatelka připustila, že se sice zadlužila, avšak uvědomuje si povinnost dluhy splácet. V této souvislosti v odkazu na ustanovení § 928 občanského zákoníku uvedla, že v dané situaci mohla být jmenována poručnicí, a to za současného jmenování jiné osoby opatrovníkem pro správu jmění nezletilého. Dále vyjádřila přesvědčení, že stávající poručník, Statutární město Brno, jmenovaný rozsudkem Městského soudu v Brně ze dne 15. 12. 2016, č. j. 40 P 40/2011-155, nejedná v nejlepším zájmu nezletilého.

5. Krajský soud v Brně (dále jen „krajský soud“) dospěl v ústavní stížnosti napadeném rozsudku k závěru, že odvolání stěžovatelky není důvodné, a proto rozhodnutí soudu I. stupně jako věcně správné potvrdil v dikci ustanovení § 219 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů. Odvolací soud zopakoval, že stěžovatelka o nezletilého sice rádně, pečlivě a s láskou pečuje, zajišťuje jeho zvýšené potřeby a vůbec plní skvěle úlohy pečující osoby, nicméně pro funkci poručníka nezletilého nesplňuje zákonné předpoklady. Současně dal stěžovatelce za pravdu v tom, že *„je zájmem dítěte, aby ten, kdo o ně pečuje, také mohl vykonávat všechna práva a povinnosti (pouze s určitými zákonem vymíněnými výjimkami), což by bylo pochopitelně v zájmu nezletilého a daleko operativnější, než se muset obracet na jmenovaného opatrovníka [sic!], jak je tomu v daném konkrétním případě nyní na statutární město Brno.“* Krajský soud však zopakoval, že *„jestliže navrhovatelka spolu s manželem měla v době rozhodování soudu I. stupně dluhy ve výši 300 000 Kč a tyto dluhy nejsou do dne rozhodování soudu I. stupně všechny uhrazeny, byť se o jejich umořování navrhovatelka intenzivně snaží, což se jí v určité míře také daří, nelze zodpovědně přijmout závěr, že v osobě navrhovatelky je záruka řádného výkonu funkce poručníka nezletilého.“* Dle odvolacího soudu postupoval městský soud správně, pokud se v důsledku nesplnění podmínek pro jmenování poručnicí následně nezabýval ani možnostmi stanovit opatrovníka pro správu jmění nezletilého.

II. Argumentace stěžovatelky

6. Stěžovatelka se s těmito závěry obecných soudů neztotožnila a napadá je ústavní stížností, v níž předkládá obdobné argumenty jako v průběhu předchozího řízení. Opětovně tudíž uvádí, že princip, který při rozhodování uplatnily obecné soudy, tj. že zadlužení brání jmenování poručníkem, je nejen nezákonný, ale rovněž odporuje čl. 3 Úmluvy o právech dítěte. S odkazem na příslušná ustanovení občanského zákoníku uvádí, že institucionální forma poručenství – uplatňovaná v nyní projednávaném případě – přichází v úvahu až jako poslední možnost. Poukazuje též na zprávu veřejné ochránkyně práv (dále též jen „VOP“) ze dne 21. 5. 2019, č. j. KVOP-22852/2019, a upozorňuje na pochybení při výkonu poručenství, jichž se dopustil stávající poručník nezletilého, Statutární město Brno. Současně popisuje každodenní problémy, s nimiž se musí potýkat v souvislosti s péčí o nezletilého. Jako osoba pečující totiž není zákonným zástupcem nezletilého a nemůže za něj jednat např. v oblasti školního vzdělávání nebo zdravotní péče (zde zejména v souvislosti s udělováním souhlasu s poskytnutím zdravotní služby).

III. Vyjádření účastníka a opatrovnice vedlejšího účastníka řízení

7. K výzvě Ústavního soudu se k ústavní stížnosti vyjádřily krajský soud a opatrovnice nezletilého vedlejšího účastníka, Mgr. Monika Šimůnková, ustanovená k jeho zastupování v řízení před Ústavním soudem (srov. usnesení č. j. II. ÚS 4054/19-24 ze dne 3. 3. 2020).

Městský soud v Brně se k ústavní stížnosti nevyjádřil a Statutární město Brno se postavení vedlejšího účastníka vzdalo.

8. Krajský soud ve vyjádření plně odkázal na odůvodnění rozsudku napadeného ústavní stížností. Toto vyjádření proto Ústavní soud nezasílal stěžovatelce k replice, neboť zjevně nepřesahuje rámec argumentace ústavní stížnosti, napadených rozhodnutí a tvrzení uplatněných v předchozím řízení.

9. Opatrovnice nezletilého uvedla, že v nejlepším zájmu nezletilého je, aby byla jeho poručnicí jmenována navrhovatelka a navrhuje proto ústavní stížnosti vyhovět. Obecné soudy se nezaměřily na komplexní posouzení situace nezletilého a nezohlednily jeho nejlepší zájem a omezily se na zjištění zadluženosti stěžovatelky. Opomenuly přitom postižení nezletilého a potřebu zvláštní péče, již se mu dostává právě od stěžovatelky. Předmětné dluhy vznikly v minulosti, dále se nezvyšují, stěžovatelka k nim přistupuje zodpovědně a svědomitě, podle svých možností je splácí a vzdělává se v oblasti finanční gramotnosti. Rodina se osvědčila v rámci projektu dostupného bydlení a na základě toho jí město Brno přidělilo obecní byt. Svým způsobem života tak stěžovatelka zaručuje, je schopna funkci poručnicka řádně vykonávat. Její chování v tomto ohledu není účelové, jelikož trvá již tři roky. Pomalé splácení dluhu je navíc výrazně ovlivněno potřebou zajišťovat péči nezletilému. Stěžovatelka a její manžel přitom nejsou vůči němu v příbuzenském vztahu a nemají k němu vyživovací povinnost. Stěžovatelka má k nezletilému vzájemnou silnou citovou vazbu a i přes jeho postižení je schopna s ním komunikovat; blízký vztah má nezletilý rovněž s jejím manželem a jejich nezletilou dcerou. Stěžovatelka spolupracuje se školou, školní družinou a s ošetřujícími lékaři. Rovněž toto vyjádření Ústavní soud s pohledem na jeho obsah nezasílal stěžovatelce k replice.

IV. Vlastní hodnocení Ústavního soudu

10. Po prostudování ústavní stížnosti, vyžádaného spisu a vyjádření účastníka a opatrovnice vedlejšího účastníka řízení dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

11. Podstata případu souvisí s posouzením, zda stěžovatelka splňuje zákonné předpoklady pro jmenování do funkce poručnice vedlejšího účastníka řízení, zejména zda v dikci ustanovení § 932 občanského zákoníku svým „*způsobem života zaručuje, že je schopna funkci poručnicka řádně vykonávat.*“ Jak vyplývá ze shora provedené rekapitulace průběhu předchozího řízení, obecné soudy dospěly k negativnímu závěru, jež odůvodnily toliko poukazem na stěžovatelčiny dluhy. Takový závěr však Ústavní soud považuje vzhledem k celkovému kontextu nyní posuzovaného případu za extrémní a v konečném důsledku odporující čl. 36 odst. 1 Listiny ve spojení s čl. 32 odst. 1 Listiny a čl. 3 Úmluvy o právech dítěte.

12. Ústavní soud předně připomíná, že není součástí soudní soustavy a nepřísluší mu proto ani právo vykonávat dohled nad rozhodovací činností obecných soudů [srov. např. nález sp. zn. III. ÚS 23/93 ze dne 1. 2. 1994 (N 5/1 SbNU 41); veškerá judikatura Ústavního soudu je dostupná z <http://nalus.usoud.cz>]. Do rozhodovací činnosti obecných soudů je oprávněn zasáhnout pouze tehdy, došlo-li jejich pravomocným rozhodnutím v řízení, jehož byl stěžovatel účastníkem, k porušení jeho základních práv či svobod chráněných ústavním pořádkem. Pouhá skutečnost, že se obecný soud opřel o právní názor (resp. o výklad zákona, případně jiného právního předpisu), se kterým se stěžovatel neztotožňuje, tedy nezakládá sama o sobě relevantní důvod k podání ústavní stížnosti [srov. nález sp. zn. IV. ÚS 188/94 ze dne 26. 6. 1995 (N 39/3 SbNU 281)].

13. Ústavní soud však na druhé straně zdůrazňuje, že výklad a následná aplikace právních předpisů obecnými soudy mohou být v některých případech natolik extrémní, že vybočí z mezí

hlavy páté Listiny, jakož i z principů ovládajících demokratický právní stát, a zasáhnou tak do některého ústavně zaručeného základního práva, tak jak se tomu stalo právě v nyní posuzovaném případě.

14. Ústavní soud v této souvislosti setrvale judikuje, že základní práva a svobody vymezují nejen rámec normativního obsahu aplikovaných právních norem, nýbrž také rámec jejich ústavně konformní interpretace a aplikace. Interpretace zákonných a podzákonných právních norem, která nešetří základní práva v co nejvyšší míře při současném dodržení účelu aplikovaných právních norem, anebo interpretace, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti, pak znamenají porušení základního práva či svobody [srov. např. nálezy sp. zn. III. ÚS 224/98 ze dne 8. 7. 1999 (N 98/15 SbNU 17), sp. zn. III. ÚS 150/99 ze dne 20. 1. 2000 (N 9/17 SbNU 73), sp. zn. II. ÚS 476/09 ze dne 2. 4. 2009 (N 81/53 SbNU 23)]. Ve stěžovatelských případech je tedy úkolem Ústavního soudu posoudit, zda obecné soudy neporušily ústavnost zejména tím, že příslušné normy podústavního práva, zde konkrétně ustanovení § 932 občanského zákoníku, interpretovaly a aplikovaly ústavně nekonformním způsobem, tj. zda respektovaly (náležitě zohlednily) zásadu nejlepšího zájmu dítěte zakotvenou v čl. 3 Úmluvy o právech dítěte a ústavní požadavek předvídaný v čl. 32 odst. 1 Listiny zaručující zvláštní ochranu dětí a mladistvých.

15. Ústavní soud již mnohokrát zdůraznil, že zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoliv činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnými orgány. Obdobný požadavek vyplývá rovněž z čl. 32 odst. 1 Listiny zaručujícího zvláštní ochranu dětí a mladistvých (srov. např. nálezy sp. zn. I. ÚS 3135/19 ze dne 20. 11. 2019, bod 23, nálezy sp. zn. II. ÚS 3134/19 ze dne 12. 11. 2019, bod 13). I v judikatuře zdejšího soudu je proto soustavně vyžadováno, aby při jakémkoli soudním rozhodování týkajícím se dětí byl jejich nejlepší zájem zkoumán a posuzován jako určující kritérium pro konečné rozhodnutí – ať už se jedná např. o rozhodování o péči o dítě, o styku dítěte s rodiči, o uznání cizího rozhodnutí o určení rodičovství k nim, o náhradě újmy způsobené dítěti veřejnou mocí, či i o rozhodování o trestu pro rodiče dítěte [srov. např. nálezy sp. zn. IV. ÚS 695/2000 ze dne 19. 4. 2001 (N 66/22 SbNU 83), nálezy sp. zn. II. ÚS 169/16 ze dne 24. 6. 2016 (N 120/81 SbNU 873), nálezy sp. zn. I. ÚS 3296/17 ze dne 20. 12. 2017, nálezy sp. zn. I. ÚS 3226/16 ze dne 29. 6. 2017, nálezy sp. zn. I. ÚS 1737/16 ze dne 12. 7. 2017 a nálezy sp. zn. II. ÚS 2027/17 ze dne 7. 8. 2017].

16. Stejný požadavek ostatně akcentuje rovněž Evropský soud pro lidská práva (dále jen „ESLP“), z jehož judikatury se jednoznačně podává, že pokud soudy rozhodují ve věcech týkajících se dětí, musí se zabývat nejlepším zájmem dítěte, který má v takových případech prvořadý význam (srov. např. rozsudek ve věci *Strand Lobben a další* proti Norsku ze dne 30. 11. 2017 č. 37283/13, bod 108; všechna rozhodnutí ESLP citovaná v tomto nálezu jsou dostupná na <http://hudoc.echr.coe.int>). Z rozhodovací praxe ESLP navíc vyplývá, že v případě soudního rozhodování o dětech rovněž nelze upřednostňovat abstraktní principy před nejlepším zájmem dítěte v konkrétním případě (srov. též nálezy sp. zn. I. ÚS 3226/16 ze dne 29. 6. 2017, bod 27).

17. Ústavní soud rovněž již dříve potvrdil, že nejlepší zájem dítěte je jako koncept flexibilní a vždy by měl být posuzován a definován individuálně s ohledem na konkrétní situaci, v níž se dotčené dítě nachází, přičemž pozornost je třeba věnovat jeho osobním poměrům, situaci a potřebám (srov. nálezy sp. zn. I. ÚS 3226/16 ze dne 29. 6. 2017, bod 30).

18. Ústavní soud dále uvádí, že se zabýval souladem napadených rozhodnutí s požadavky plynoucími ze zásady nejlepšího zájmu dítěte, přestože stěžovatelkou je osoba odlišná od nezletilého. Z předchozí judikatury zdejšího soudu totiž vyplývá (srov. např. nálezy sp. zn. II. ÚS 2344/18 ze dne 31. 12. 2018), že nejlepší zájem dítěte zakládá nejen substantivní základní právo dětí, aby jejich zájem byl předním hlediskem při rozhodování, ale rovněž

interpretační zásadu, tedy povinnost volit vždy výklad nejprůhodnější z hlediska nejlepšího zájmu dítěte, a procesní pravidlo nutnosti hodnotit dopad činěného rozhodnutí na dítě, kterého se týká, a reflektovat tuto úvahu v odůvodnění rozhodnutí [srov. obecný komentář Výboru pro práva dítěte č. 14 k právu dítěte, aby jeho nejlepší zájem byl předním hlediskem (čl. 3 odst. 1), ze dne 29. 5. 2013, CRC/C/GC/14, bod 6]. Při jakémkoli rozhodování dotýkajícím se dítěte je třeba posuzovat a určit jeho nejlepší zájem a hodnotit možný dopad rozhodnutí na dané dítě. Tyto úvahy se musí promítnout i do odůvodnění přijatého rozhodnutí, z něž musí být zřejmé, že nejlepší zájem dítěte byl skutečně předním hlediskem při rozhodování; musí v něm být vyloženo, co příslušný orgán považoval za nejlepší zájem dítěte, na základě jakých kritérií k tomuto závěru dospěl a případně jak byl nejlepší zájem dítěte poměřován s dalšími důležitými zájmy či právy (srov. např. nálezy sp. zn. I. ÚS 1737/16 ze dne 12. 7. 2017, a obdobně též nálezy sp. zn. I. ÚS 3226/16 ze dne 29. 6. 2017, bod 29, nebo nálezy sp. zn. II. ÚS 2027/17 ze dne 7. 8. 2017, bod 20).

19. Konceptu nejlepšího zájmu dítěte, ať už pojímanému jako substantivní základní právo, interpretační zásada či procesní pravidlo, se tedy mohou dovolávat nejen děti, ale též další účastníci řízení týkajících se dětí. Ostatně Ústavní soud při přezkumu rozhodnutí obecných soudů ve věcech péče o dítě pravidelně posuzuje, zda byl náležitě zohledněn nejlepší zájem dítěte či zda přijatá opatření byla činěna v jeho nejlepším zájmu [srov. např. nálezy sp. zn. I. ÚS 2482/13 ze dne 26. 5. 2014 (N 105/73 SbNU 683), bod 17; či nálezy sp. zn. II. ÚS 169/16 ze dne 24. 6. 2016 (N 120/81 SbNU 873), bod 12]. Ústavní soud kupříkladu již dříve na základě ústavních stížností rodičů shledal rozpor napadených soudních rozhodnutí, týkajících se dětí, s čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte [srov. např. nálezy sp. zn. III. ÚS 3363/10 ze dne 13. 7. 2011 (N 131/62 SbNU 59), nálezy sp. zn. II. ÚS 4160/12 ze dne 23. 4. 2013 (N 66/69 SbNU 213) a nálezy sp. zn. II. ÚS 2344/18 ze dne 31. 12. 2018]. Ústavní soud je tudíž toho názoru, že obdobně lze postupovat rovněž v případě stěžovatelky.

20. Mimoto je třeba zohlednit, že v posuzovaném případě zde reálně není ani žádná jiná osoba, jejímž prostřednictvím by se na Ústavní soud mohl obrátit sám nezletilý vedlejší účastník a domáhat se účinné ochrany svých ústavně zaručených práv [srov. obdobně přístup ESLP při posuzování stížností podaných rodiči jako stěžovateli ve jménu svých dětí a na ochranu jejich práv – srov. např. rozsudek velkého senátu ESLP ve věci *Scozzari a Giunta proti Itálii* ze dne 13. 7. 2000 č. 39221/98 a 41963/98, bod 138; či rozsudek ESLP ve věci *T. proti České republice* ze dne 17. 7. 2014 č. 19315/11, body 90-91].

21. Ústavní soud dále s ohledem na shora předestřené obecné úvahy konstatuje, že zásada nejlepšího zájmu dítěte nutně prostupuje též zákonnou úpravou, jež je realizací a konkretizací úpravy ústavní. Potenciál této zásady totiž způsobuje, že je-li možné vyložit (a následně též s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem aplikovat) příslušný právní předpis – v nyní projednávaném případě zejména ustanovení § 932 občanského zákoníku – vícero způsoby, mají obecné soudy (a případně též jiné orgány veřejné moci) zvolit ten, který nejefektivněji naplňuje nejlepší zájem dítěte [srov. nálezy Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1775/14 ze dne 15. 2. 2017 (N 29/84 SbNU 349), nebo nálezy sp. zn. II. ÚS 50/18 ze dne 23. 10. 2018, bod 27)], kterémužto požadavku ovšem městský ani krajský soud v nyní posuzovaném případě – jak bude vysvětleno dále – nedostály.

22. Lze tedy shrnout, že institutu nejlepšího zájmu dítěte se mohou dovolávat rovněž osoby odlišné od dítěte, pakliže byly účastníky předchozího řízení před obecnými soudy. Dále platí, že Ústavní soud posuzuje, zda obecné soudy odpovídajícím způsobem zohlednily zásadu nejlepšího zájmu dítěte v procesu interpretace a aplikace příslušné zákonné právní úpravy.

23. Závěry obecných soudů v nyní projednávané věci však se shora předestřenými ústavněprávními východisky nekorespondují, neboť z nich – prozaicky řečeno – vyplývá, že osoba, jež je zatížena dluhy řádově ve výši 300 000 Kč, nemůže být jmenována poručníkem,

neboť kvůli svému zadlužení nezaručuje, že je schopna tuto funkci zastávat řádně, a to přesto, že – slovy krajského soudu – o dítě, o které v daném případě jde, již několik let s láskou pečuje, zajišťuje jeho zvýšené potřeby a vůbec skvěle plní úlohy pečující osoby. Takový závěr ovšem zdejší soud nemůže akceptovat.

24. Ústavní soud si je vědom, že ustanovení § 932 věta první, dle kterého lze poručníkem jmenovat jen takovou osobu, která svým způsobem života zaručuje, že je schopna funkci poručníka vykonávat řádně, je poměrně vágní. Kritéria, jež by měly obecné soudy vzít v souvislosti s aplikací tohoto ustanovení v potaz, jsou nicméně uceleně popsána v odborné komentářové literatuře, která požadovanou schopnost řádného výkonu funkce poručníka podmiňuje vedením řádného života (typicky vyloučení problémů s drogami, alkoholem apod.), výkonem povolání, které umožňuje trvalejší přítomnost v domácnosti a tedy i podíl na výchově poručenice (typicky vyloučení trvalé či dlouhodobé práce v zahraničí), a dále vhodnými osobnostními předpoklady potenciálního poručníka (např. schopnost empatie a spolupráce se soudem a OSPOD) – srov. Bruncko, Stanislav. Poručenství a jiné formy péče o dítě. § 932. In: Melzer, Filip, Tégl, Petr a kol. *Občanský zákoník. § 794-975. Velký komentář*. Svazek IV/2. Praha: Leges, 2016, s. 1780).

25. Obecným soudům lze dát za pravdu potud, že nauka mezi okolnosti vylučující určitou osobu z výkonu funkce poručníka řadí skutečně i existenci nepřiměřených osobních dluhů nebo zadlužování bez zjevné možnosti dluhy splácet (srov. Frinta, Ondřej. Předpoklady pro jmenování poručníkem; dva poručníci. In: Švestka, Jiří a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. (§ 655 až 975), rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 633, nebo Bruncko, S.: op. cit., s. 1780).

26. Ústavní soud však zdůrazňuje, že odmítnou-li obecné soudy jmenovat určitou osobu poručníkem toliko z důvodu jejího zadlužení, lze takový postup aprobovat jedině za předpokladu, že byly řádně zohledněny všechny specifické okolnosti daného případu, zejména bylo přihlédnuto k původu těchto dluhů, následnému postoji dlužníka a jeho snaze dluhy splácet, dopadu případného negativního rozhodnutí na nezletilého, jakož i specifickým pozice samotného nezletilého a jeho vztahu k osobě usilující o poručenství. Ústavní soud je toho názoru, že jedině takto komplexně pojatý přístup k interpretaci a aplikaci předmětného ustanovení podústavního práva (tj. § 932 věta první občanského zákoníku) je způsobilý efektivně naplnit ústavní požadavky nejlepšího zájmu dítěte a zvláštní ochrany dětí a mladistvých. Pouhý poukaz na existenci dluhů, nezohledňující celkový kontext každého konkrétního případu, by proto sám o sobě nebyl dostatečným a přesvědčivým podkladem pro závěr, že daná osoba způsobem svého života nezaručuje schopnost řádného výkonu funkce poručníka, a to již proto, že zadlužit se může rovněž člověk, o jehož postojích, hodnotách a morální, lidské či osobnostní integritě, a v konečném důsledku tedy i schopnosti řádně zastávat funkci poručníka, nemůže být zásadnějších pochyb.

27. Ústavní soud má za to, že krajský a městský soud zohlednily celkový kontext nyní posuzovaného případu nedostatečným způsobem, resp. nezohlednily některé podstatné okolnosti, které svědčí ve prospěch jmenování stěžovatelky poručnicí nezletilého.

28. Ústavní soud v první řadě konstatuje a současně kvituje, že stěžovatelčiny dluhy nikterak nepoukazují na možné minulé (a tedy již ukončené) sociálně rizikové jednání (např. gamblerství, alkoholismus, drogová závislost či neplacení výživného), u něhož by bylo nutné posuzovat způsobilost k výkonu poručnictví obzvláště pečlivě. Jak se podává z obsahu napadených rozhodnutí, stěžovatelčiny dluhy mají původ v neplacení veřejného zdravotního pojištění, daní, poplatků, energií a prodlení se splacením (jedné splátky) leasingu (srov. rozsudek městského soudu, body 3, 5, 6). Ústavní soud tyto dluhy rozhodně nikterak nebagatelizuje, ba právě naopak – obdobně jako stěžovatelka – zdůrazňuje povinnost jejich

řádného splácení; pouze konstatuje, že v nyní posuzovaném případě není dána potřeba striktnějšího přezkumu.

29. V této souvislosti lze však pro úplnost podotknout, že zákonná úprava výslovně nevyžaduje trestní bezúhonnost (potenciálního) poručníka, z čehož vyplývá, že poručníkem může být jmenována i osoba, která se v minulosti dopustila třeba i trestného činu. Ani dluh související s předchozím sociálně rizikovým jednáním totiž apriorně nevylučuje způsobilost určité osoby k výkonu funkce poručníka. I tato kategorie osob podléhá požadavku individualizace každého konkrétního případu, a tedy nemůže být posuzována absolutně či staticky takovým způsobem, že dotčená osoba bude po celý svůj další život postihována za svoje "hříchy z mládí". Každý má totiž právo na svoji "druhou šanci". Řečeno příkladem klasické literatury, rovněž životní příběh Jeana Valjeana začal krádeží chleba, dlouhým vězněním, po útěku z galejí pokračoval krádeží svícnu a příborů a k obrácení hrdiny došlo teprve v důsledku skutku milosrdenství biskupa Myriela. Netřeba připomínat, jak vzorně – navzdory předchozímu pohnutému životu - poté vychoval a jakou láskou zahrnul svoji chráněnkyni Cosettu.

30. Ústavní soud dále přihlédl ke stěžovatelčině intenzivní snaze existující dluhy splácat, jež se projevuje např. nástupem do zaměstnání na částečný pracovní úvazek, navázáním spolupráce s příspěvkovou organizací s cílem najít v rodinném rozpočtu finanční rezervy pro splácení, zvyšováním finanční gramotnosti, nebo též obnovením živnosti stěžovatelčina manžela – srov. rozsudek krajského soudu, bod 9 nebo rozsudek městského soudu, bod 1), kterážto snaha je navíc i dle názoru krajského soudu alespoň částečně úspěšná (srov. rozsudek krajského soudu, bod 19, rozsudek městského soudu, bod 5). Obecné soudy rovněž nikterak nezohlednily, že se stěžovatelka již dále nezadlužuje (srov. rozsudek krajského soudu, bod 11). Současně nelze přehlédnout, že stěžovatelčina solventnost byla a je částečně omezena právě kvůli péči o nezletilého, na čemž nic nemění ani fakt, že některé její dluhy vznikly již v letech 2005 a 2006 (srov. rozsudek městského soudu, bod 6). Nutno též dodat, že stěžovatelčinu péči obecné soudy hodnotily navzdory naznačeným finančním potížím vždy jako příkladnou. Stěžovatelka byla schopna po celou dobu, co o nezletilého pečuje, zajistit vše potřebné pro jeho zdárný vývoj (srov. rozsudek městského soudu, bod 1).

31. Důsledkem napadených rozhodnutí pak je, že nezletilý vedlejší účastník nadále zůstává zastoupen toliko veřejným poručníkem, který jediný např. uděluje souhlas s plánovaným lékařským zákrokem (včetně očkování), podává písemnou žádost o zařazení do základní školy apod. Na uvedeném stavu by jistě nebylo nic neobvyklého, pokud by ovšem veřejný poručník tuto funkci vykonával řádně. Jak se ovšem podává ze zprávy VOP, v jeho činnosti byla shledána četná pochybení (celkem 12), z nichž některá dle vyjádření VOP dokonce svědčí o naprostém selhání veřejného poručníka (srov. zejména pochybení v souvislosti s nedostatkem zastoupení při zařazení nezletilého do školského zařízení – zpráva VOP, s. 5-7). Stěžovatelka přitom na tato pochybení poukazovala již v předchozím řízení, nicméně její námitka byla obecnými soudy zcela ignorována. Současně nelze přehlédnout, že pokud by bylo stěžovatelčině návrhu vyhověno, náležela by jí dávka pěstounské péče, což by mělo pozitivní vliv na zlepšení životní situace celé rodiny, a tedy bylo rovněž v zájmu nezletilého, vůči němuž – dlužno dodat – stěžovatelka nemá zákonnou vyživovací povinnost. V této souvislosti stojí za zmínku, že veřejný poručník na možnost uplatnění nároku na přiznání dávek pěstounské péče, který stěžovatelce vznikl již dnem podání návrhu na jmenování poručnicí, neupozornil (srov. zprávu VOP, s. 17).

32. Dle Ústavního soudu je navíc v nyní posuzovaném případě nezbytné zohlednit zcela specifickou a zranitelnou pozici nezletilého a jeho vztah ke stěžovatelce. Jak vyplývá i z výše provedené narace (srov. výše), stěžovatelka o nezletilého, jenž trpí sluchovým postižením a má diagnostikovanou poruchu pozornosti a aktivity a mentální retardaci, soustavně pečuje již více než sedm let. Sám městský soud dospěl k závěru, že stěžovatelka je pro nezletilého

jeho nejbližší osobou (srov. rozsudek městského soudu, bod 10). V její péči nebylo shledáno žádných závad, ba právě naopak: z napadených rozhodnutí se podává, že stěžovatelka velmi dobře zvládá i zajišťování potřeb, jež jsou zvýšené právě v důsledku zdravotního postižení nezletilého (srov. rozsudek krajského soudu, bod 17).

33. Zmíněné aspekty mají pro zdejší soud zásadní význam. Nabízí se totiž otázka, co více může posloužit jako přesvědčivý důkaz, že stěžovatelka svým způsobem života zaručuje schopnost řádného výkonu funkce poručníka, než právě prostá, ale časem ověřená skutečnost dlouhodobé, soustavné (celodenní) a náležité péče o nezletilého?

34. Ústavní soud dále zdůrazňuje, že pokud snad měly obecné soudy pochybnosti o stěžovatelčiných schopnostech v oblasti finančního hospodaření, nic nebránilo tomu, aby byl nezletilému vedle poručnice ustanoven rovněž opatrovník pro správu jmění, což stěžovatelka ostatně konstruktivně navrhovala v průběhu celého předchozího řízení (srov. rozsudek krajského soudu, bod 3).

V. Závěr

35. Ústavní soud tedy s ohledem na výše uvedené shrnuje, že zamítnutím stěžovatelčina návrhu, aby byla jmenována poručnicí nezletilého vedlejšího účastníka, toliko z důvodů jejího zadlužení se obecné soudy dopustily ústavněprávního excesu, neboť důsledně nezohlednily shora předestřené okolnosti daného případu, jež ve svém souhrnu zjevně svědčí ve prospěch stěžovatelky.

36. Z těchto důvodů proto Ústavní soud ústavní stížnosti stěžovatelky vyhověl, neboť je toho názoru, že krajský i městský soud napadenými rozhodnutími nerespektovaly právo stěžovatelky na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod ve spojení s čl. 32 odst. 1 Listiny základních práv a svobod zaručujícím zvláštní ochranu dětí a mladistvých a čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, podle nějž nejlepší zájem dítěte musí být předním hlediskem rozhodování.

37. Ústavní soud proto napadená rozhodnutí podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil.

38. Úkolem městského soudu bude posoudit daný případ znovu, přičemž je vázán shora vysloveným právním názorem Ústavního soudu.

39. Závěrem Ústavní soud uvádí, že z odůvodnění nálezu je dostatečně patrné, že se stěžovatelka v životě nevyvarovala chyb. Jak nicméně uvedl již G. Chesterton (*Ohromné maličkosti*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2011, str. 23-24), „*ctnost není pouhým nedostatkem neřesti, neznamená, že se vyhýbáme mravním nástrahám; ctnost je cosi živého a konkrétního jako bolest nebo zvláštní vůně. Milosrdenství neznamená nebýt krutý nebo se nemstít či netrestat; znamená něco prostého a konkrétního jako slunce, které jsme buď viděli, nebo neviděli.*“ Rovněž obecné soudy by proto neměly klást důraz na to, co stěžovatelka v minulosti nezvládla, nýbrž na to, že prokázala ochotu obětovat se pro jiného a pomáhat mu. Ústavní soud proto využívá této příležitosti též k tomu, aby stěžovatelce složil poklonu za její láskyplnou péči o nezletilého, jež jistě vedle radosti přináší i těžkosti a starosti. Současně jí i vedlejšímu účastníkovi přeje do dalších let hodně zdraví, štěstí a společné pohody.

P o u ě n í : Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat (§ 54 odst. 2 zákona o Ústavním soudu).

V Brně dne 31. března 2020

Kateřina Šimáčková
předsedkyně senátu